

ния им статут, контактът с един непознат свят, предизвикват потребността от нов тип образование. За известен период най-важният посредник на нови идеи в образованието се оказва гръцкото културно-просветно равнище, което се обръща в образец, в единствена възможност за приобщаване към тях. И в Сливен училищата по гръцки образец се оказват в началото на XIX век единствените, където може да се получат светски знания. Сливенските хаджии и техните деца са привлечени от по-големите възможности на това образование. Първото от този вид училище в Сливен е открито през 1805 г. от х. Дамянти Мангалоглу. Селимински отбелязва, че то е било като това в Патмос, т.е. на по-високо равнище. В 1810 г. Антон х. Кринчу основава първото светско, макар и изцяло по гръцки образец, училище в българските земи, открито и поддържано от сливенските чорбаджии. Той въвежда в обучението говоримия български език, за да улесни учениците си при възприемането и тълкуването на трудните за тях гръцки текстове. Далеч от старите килийни училища и от консервативната линия в гръцкото образование е училището, създадено от х. Юрдан Селимински през 1825 г. Там се преподава математика, естествознание, българска история, география и логика. С новаторския си характер училището на Селимински предизвиква острата реакция на ортодоксално мислещите сливенски първенци.

Към средата на XIX век хаджиите са сред онези сливенски граждани, които започват да изпращат синовете си в най-добрите за времето училища, да "инвестират" средства в тяхното образование. Георги х. Стефанов и х. Костадин х. Димитров учат в Робърт колеж. Първият продължава образованието си в Медицинското училище в Монпелие, вторият - в Одеското военно училище. В реномираното цариградско училище учи и Стефан х. Петров Бояджиев. В Куручешме в Цариград се образуват Сава Доброплодни и Анастас х. Добрев.

Просветният и културен потенциал на сливенските хаджии намира измерение в читалищната дейност. Между инициаторите за създаването на Сливенското благотелно читалище през 1860 г. са х. Димитър х. Костов и х. Мина х. Янков Пашев, който е и първият председател на Българското читалище в Цариград.

В движението за църковна независимост една част от хаджиите категорично и ясно определят отношението си към чуждата духовна власт и се включват дейно в борбата. Други застават на страната на Цариградската гръцка патриаршия и възпрепятстват решението на църковнонационалния въпрос. Поп х. Димитър от църквата "Св. Димитър" се опитва за пръв път да чете Евангелието на български език. Въпреки че признават българската си народност, някои от хаджиите в Сливен